

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDAN GÜNÜMÜZE CEVİZ YETİŞTİRİCİLİĞİ

Turan KARADENİZ¹

Emrah GÜLER¹

ÖZET

Türkiye cevizin gen merkezleri arasındadır. Bu durum Türkiye’yi ceviz yetiştiren ülkeler arasında önemli yere sahip kılmaktadır. Türkiye en güçlü ceviz yetiştiren 4. ülkedir. Türkiye’nin gen merkezleri arasında yer alması zengin ceviz popülasyonuna sahip olması önemli bir avantaj sağlamaktadır. Türkiye ceviz ağacı varlığı 15.044.456 adet olup, bunun 5 milyonunun aşılı, geri kalan 10 milyon adetinin aşısız çöğür ağaçları olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye ceviz üretimi 180.807 olup, ağaç başı verim ortalama 33–37 kg arasında değişmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ceviz, üretim, verim, gen merkezi, Türkiye

SUMMARY

THE WALNUT PRODUCTION STATUS FROM EARLY YEARS OF THE REPUBLIC AT TURKEY

Turkey is among the gene centers of Walnut, also Turkey has an important place among the walnut–cultured countries. Turkey ranks 4th among countries that have grown walnuts. The presence of Turkey among the walnut gene centers has provided an important advantage and it has a rich and wide population in this kind of fruit. Turkey has around 13.2 million walnut trees and it is estimated that about 5 million of these trees are grafted, while the remaining 10 million are not–garfted of walnut trees. The walnut production in Turkey is 180.807 thousand tons and the yield per tree is about 33–37 kg.

Keywords: Walnut, production, yield, gene center, Turkey

GİRİŞ

Türkiye cevizin gen merkezleri arasında bulunmaktadır. Bu durum ülkemize önemli bir avantaj sağlamış ve bu meyve türünde zengin geniş bir popülasyona sahip durumdayız.

Cevizle ilgili ilk istatistiklere 1933 yılı kayıtlarında ulaşmaktayız. Ülkemiz nüfusunun 1927 yılında 13.648.987, 1935 yılında 16.158.567 kişi olduğu, 1933 yılı verilerine göre 50.000 ton

ceviz ürettiğimiz rapor edilmektedir. Bu yıllarda 3 kg’ın üzerinde kişi başına tüketim söz konusu. Günümüzde ise bu değerin 2.3 kg seviyelerine düştüğü görülmektedir. Bu çizelge bize göstermektedir ki, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yaklaşık 50 yıl cevize bilimsel olarak yaklaşılmamış, ıslah ve aşı çalışmaları gündeme gelmemiş, gelmiş olsa da sınırlı düzeyde kalmıştır. Yine, 1970’li yıllarda Anadolu’da başlayan ve az da olsa halen devam eden önemli bir ceviz kıyımı

¹ Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, BOLU

görülmekte, kütük tüccarları zenginlerin mobilyalarına kaplama ya da Avrupalılara tüfek dipçığı olacak şekilde asırlık ceviz ağaçlarını kestirip yok olmalarını sağlamaktadırlar. Bugün ceviz üretimimizin istenilen seviyede olmaması sebeplerinden biri de bu ceviz ağacı kıyımıdır.

Cevizde aşı çalışmalarından 1980’li yıllarda bahsedilirken, Çorum İli İskilip ve Oğuzlar yöresinde 1950’li yıllarda cevizde çevirme aşalarına başlanıldığı ve yöresel adı Aliğa cevizi olan ve yakın bir tarihte tescili yapılan Oğuzlar 77’nin 1950’li yıllarda aşıyla çoğaltılarak bahçeler kurulduğu bilinmektedir.

Özellikle 1970’li yıllarda başlanılan ve 1990’lı yıllarda hız verilen ceviz ıslahına yönelik çalışmalara bağlı olarak günümüzde 40’a yakın çeşit geliştirilmiş, benzer çalışmalar devam etmektedir. Devletin ilgili bakanlıkları da cevizde fidan üretimine ve bahçe tesisine önemli destek vermekte, cevizde uygun devlet arazilerini 49 yıllığına özel sektöre kiraya vererek kapama ceviz

bahçelerinin artmasına katkı yapmaktadır. Bununla birlikte, özel sektör aynı şekilde aşı fidan üretiminde önemli gelişmeler kazanmış durumdadır.

Diğer üretici ülkelerle kıyaslandığında ülkemiz, üretim bakımından 4. sırada yer almakta, birim alana verim bakımından ise daha gerilerdedir (Çizelge 1, Şekil 1, 2, 3).

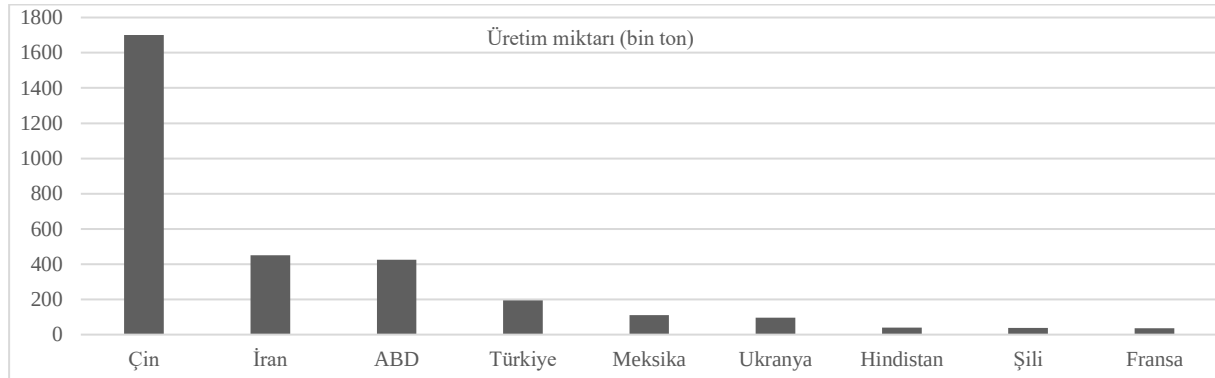
Çizelge 1 incelendiğinde üretim miktarı bakımından dünya lideri Çin olduğu, bunu ABD, İran ve Türkiye’nin takip ettiği, üretim alanı bakımından ülkemizin 5. sırada yer aldığı, verim bakımından ise 6. sırada kaldığı görülmektedir. Ülkemizde cevizle ilgili çalışmalar 1970’li yıllarda başlamış, 1990’lı yıllarda bu çalışmalar hız kazanmış, devlet ve özel sektör cevizde aşı problemini aşınca kapama ceviz bahçe alanı hızla artmıştır. Ülkemizde 1993 yılından günümüze kadar ceviz üretimimiz Çizelge 2 ve Şekil 4’de, son 5 yılın cevizle ilgili veriler ise Çizelge 2’de sunulmuştur.

Çizelge 1. Dünya ceviz üreticisi ülkelerin üretim, üretim alanı ve verim bakımından durumu [1]

Yetiştirici ülkeler	Üretim miktarı (ton)	Alan (hektar)	Verim (ton/hektar)	Verim (kg/ağaç-TÜİK)
Çin	1.602.373	440.321	4.00	
İran	445.829	69.833	7.03	
ABD	518.002	117.359	4.31	
Türkiye	180.807	69.395	1.95	25
Meksika	125.758	75.349	1.58	
Ukranya	102.740	13.200	6.87	
Hindistan	43.000	31.000	1.27	
Şili	58.909	24.404	2.08	
Fransa	34.767	19.712	1.91	
Ortalama			3.44	

Çizelge 2. Türkiye ceviz üretimi (ton) [2]

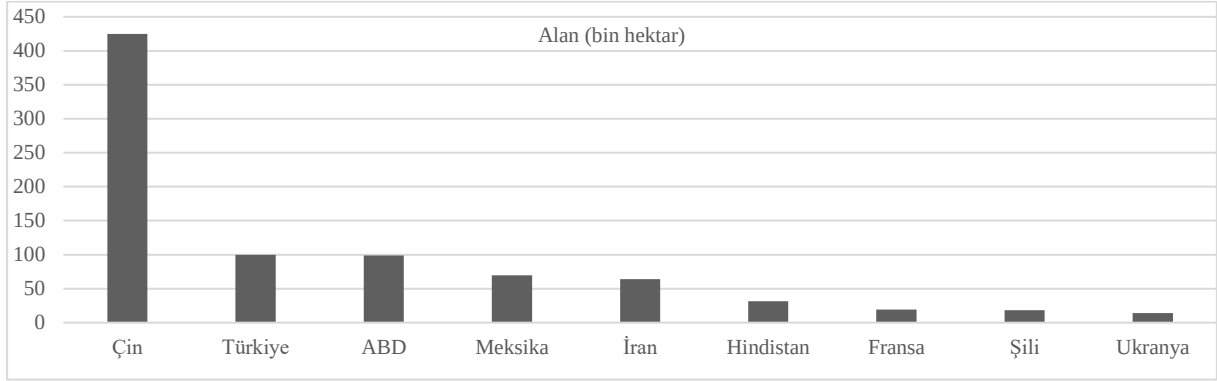
Ürün	1933	1960	1970	1980	2000	2010	2014	2015	2016
Ceviz	50.000	80.000	103.000	122.000	116.000	178.142	180807	190.000	195.000

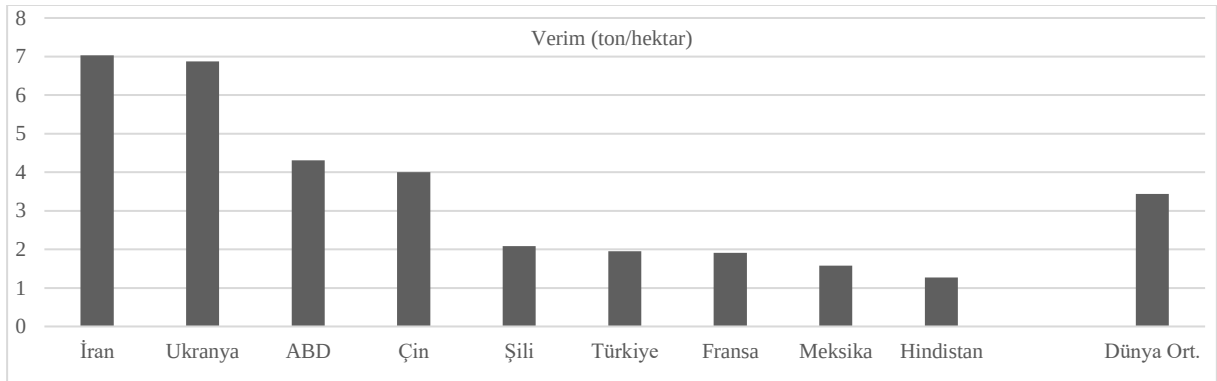
Şekil 1. Dünya ceviz üreticisi ülkelerin ceviz üretim durumu

Çizelge 3. Türkiye için son beş yılın ceviz üretim miktarı (ton) ve ağaç sayıları (adet) [2]

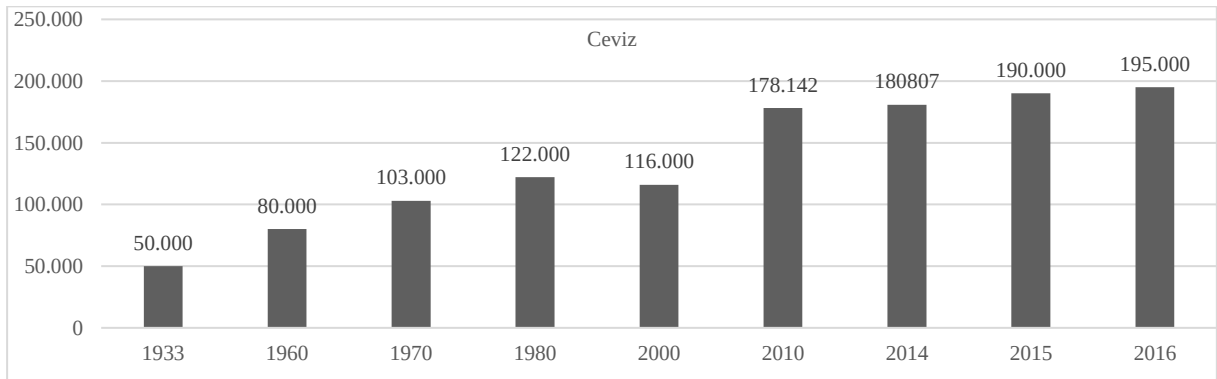
Konu \ Yıllar	Yıllar				
	2012	2013	2014	2015	2016
Üretim (ton)	203.212	212.140	180.807	190.000	195.000
Meyve veren ağaç sayısı	5.977.397	6.526.028	7.000.897	7.596.020	8.171.185
Meyve vermeyen ağaç sayısı	4.541.958	4.877.669	5.374.456	5.560.227	6.873.271
Toplam ağaç sayısı	10.519.355	11.403.697	12.375.353	13.156.247	15.044.456
Ağaç başına (kg)	34	33	26	25	24

Şekil 2. Dünya ceviz üreticisi ülkelerin ceviz üretim alanı

Şekil 3. Dünya ceviz üreticisi ülkelerin birim alana ceviz verim durumu

Şekil 4. 1993 yılından günümüze Türkiye ceviz üretim durumu

SONUÇ

Ülkemizde 15.044.456 milyon ceviz ağacı bulunmaktadır. Toplam ağaç varlığının yaklaşık 5 milyonunun aşılı, geri kalan 10 milyonunun ise çöğür (aşısız) ceviz ağaçlarından ibaret olduğu tahmin edilmektedir. Bu haliyle Türkiye dünyanın en güçlü ceviz çöğür varlığına sahip ülkesidir. Ülkemiz ceviz üretimi 1933 yılında 50.000 tonlar seviyesindeyken, 2014 yılında 180.807.000 tona ulaşmış durumdadır [1]. TÜİK verilerine göre 2016 yılı ülkemiz ceviz üretimi 195.000 ton düzeyindedir. Ağaç başına verim ise 33–37 kg civarındadır [1]. Diğer ceviz üreticisi ülkelerde ağaç başına verimin 60–70 kg düzeyinde olduğu göz önüne alınırsa, ülkemiz ceviz üretiminde oldukça düşüktür.

Bahçe kurulacak yerin iklimine uygun çeşit, ismine doğru fidan, uygun yer seçimi, sulama suyunun kalitesi ve düzenli sulama, tozlanma ve dölleme, gübre programı ve makinalı hasat gibi modern ceviz yetiştiriciliğinin gerektirdiği uygulamalar verimin arttırılmasında son derece önemli olacaktır.

Aynı zamanda mevcut ceviz ağaçlarının standart çeşitlere dönüştürülmesi, bunun için çevirme aşılarının başlatılması diğer bir önemli uygulama olarak gözükmemektedir. Türkiye'yi verim bakımından değerlendirdiğimizde; dünya

ortalaması hektara verim 3.44 ton iken ülkemizde 1.95 tondur. Mevcut popülasyonun önemli bir kısmını tohumdan çıkmış aşısız çöğür ağaçları oluşturmaktadır. Bu ağaçların çevirme aşılılarıyla aşılanarak standart çeşitlere dönüştürülmesi sonucunda üretimimizde verim en az ikiye katlanabilecektir [3].

Diğer yandan, ülkemizde son 25–30 yıldır aşılı fidanlarla kapama ceviz bahçeleri kurulma trendi her yıl artarak devam etmektedir. Yakın bir gelecekte bu bahçelerin verime yatmasıyla ülkemizde önemli miktarda ceviz üretimi söz konusu olacaktır. Önümüzdeki yıllarda Türkiye ceviz üretiminin 500.000 tonları aşacağı yapılamayacak zor bir tahmin değildir. Dolayısıyla, ülkemiz ceviz üretimi artarken aynı şekilde uygun çeşit, ismine doğru fidan, uygun yer seçimi ile birim alana verim dünya ortalamaları düzeyine çıkacağı beklenilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Anonim, 2014. FAO. (<http://www.fao.org/statistics/databases/en/>) (Erişim Tarihi: 2017).
2. Anonim, 2017. TÜİK (<http://www.tuik.gov.tr>)
3. Karadeniz, T., 2016. Meyveciliğimizin Sorunları ve Çözüm Önerileri. 2023–2071 Vizyonu ile Tarım. *Toç Bir–Sen 1*:46–63.